

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE

STUDII ECONOMICE

Politica de coeziune și dezvoltare regională în noua perioadă de programare 2021-2027

Daniela Antonescu

București
2019

ISSN: 2285 – 7036 INCE – CIDE,
București, Calea 13 Septembrie, Nr.13, Sector 5

CUPRINS

Introducere	3
1. Politica regională actuală: trăsături, obiective, instrumente	4
2. Estimarea impactului actualei politici de coeziune și dezvoltare regională	7
3. Premisele politicii de coeziune și dezvoltare regională post-2020.....	9
4. Concluzii	12
Anexă	13
Bibliografie	13

POLITICA DE COEZIUNE ȘI DEZVOLTARE REGIONALĂ ÎN NOUA PERIOADĂ DE PROGRAMARE 2021-2027

DANIELA ANTONESCU*

Abstract *As for the next programming period, the cohesion policy – designed ‘to promote economic, social and territorial cohesion among regions and member states’ – is one of the most significant areas of European Union policies, accounting for around a third of its budget. Each Member State is entitled to spend a fixed amount, channelled through different funding mechanisms, pursuing cohesion objectives. The allocation method for the funds is still largely based on GDP per capita, but new criteria are added in 2021-2027 period (youth unemployment, low education level, climate change, and reception and integration of migrants) to better reflect the new challenges and reality.*

This paper contains the main aspects and elements to the next programming period and future regional policy of the European Union. Also, it compares these proposals with previous periods, presents the main principles guiding and an overview of the future allocation process.

Keywords: *regional development, cohesion, Structural Funds.*

JEL: *B1, B15.*

INTRODUCERE

În urma semnării *Actului unic european* în anul 1986, cadrul de implementare al politicii de coeziune și dezvoltare regională din Uniunea Europeană devine funcțional. Ulterior, această politică cunoaște o evoluție continuă, ajungând în prezent să dețină aproximativ o treime din bugetul total comunitar. În același timp, extinderea Uniunii a determinat sporirea inegalităților regionale, economice și sociale, lucru ce a condus la promovarea de noi măsuri și instrumente de echilibrare a dezvoltării la nivel spațial. Astfel, odată cu aderarea Greciei (1981), a Spaniei și a Portugaliei (1986), fondurile structurale sunt integrate într-o politică de coeziune globală, construită pe următoarele principii fundamentale: concentrarea eforturilor în direcția sprijinirii regiunilor mai sărace și mai puțin dezvoltate, programarea multianuală, orientarea strategică a investițiilor, implicarea partenerilor regionali și locali. De altfel, acest proces al extinderii Uniunii Europene a generat încă de la început convingerea că „realizarea unui echilibru economic general poate fi amenințată puternic de diferențele în structură și dezvoltare” (Raportul Werner, 1970)¹.

Prin urmare, politica de dezvoltare regională a fost concepută ca să completeze celelalte politici de dezvoltare și să susțină acțiunile întreprinse de Comunitatea Europeană, dar și de fiecare stat membru în parte, în vederea realizării unei coeziuni teritoriale, în contextul unei piețe unice europene. În acest fel, permite tuturor cetățenilor UE, indiferent de locul în care trăiesc, să beneficieze de efectele unui proiect comun, care vizează solidaritatea economică și socială.

Prin natura ei, politica regională finanțează programele de dezvoltare teritorială propuse de statele membre, care sunt implementate, pe baza unor parteneriate, la nivel regional, de către autoritățile regionale sau locale, sub controlul direct al Comisiei Europene.

Fiind o politică cu un caracter orizontal, politica regională susține și alte inițiative ale UE care se adresează direct unor domenii considerate strategice: educația, ocuparea forței de muncă, energia, mediul, piața unică, cercetarea și inovarea etc.

Politica de dezvoltare regională se implementează pe o perioadă de programare de șapte ani și ține seama de tendințele privind evoluția populației, de migrație, de creșterea relativă a ratei de activitate, de cheltuielile de cercetare-dezvoltare, de tendințele în evoluția cheltuielilor publice, de liberalizarea comerțului internațional, asigurând în același timp coerența cu celelalte politici comunitare. Mai mult, ea se adresează atât tendințelor generale identificate, cât și contextului specific regional în care se implementează.

În prezent, ne aflăm la finele perioadei de programare a politicii regionale 2014-2020, perioadă care s-a caracterizat printr-o serie de elemente specifice: reziliența postcriză financiară, integrarea Croației (2013), migrația externă, negocierile privind Brexit-ul etc. De regulă, cu 2-3 ani înainte de finele unei perioade de programare, încep discuțiile privind noul cadru

* Institutul de Economie Națională al Academiei Române.

¹ http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication6142_en.pdf.

financiar multianual, noua politică de coeziune și dezvoltare regională, instrumentele sale specifice, obiectivele și domeniile care vor fi urmărite și susținute.

Ținând seama de acest context general, prezentul articol își propune să analizeze elementele definitorii ale viitoarei politici de dezvoltare regională din Uniunea Europeană, prezentând sintetic elementele de noutate pe care aceasta le aduce comparativ cu actuala politică regională.

1. POLITICA REGIONALĂ ACTUALĂ: TRĂSĂTURI, OBIECTIVE, INSTRUMENTE

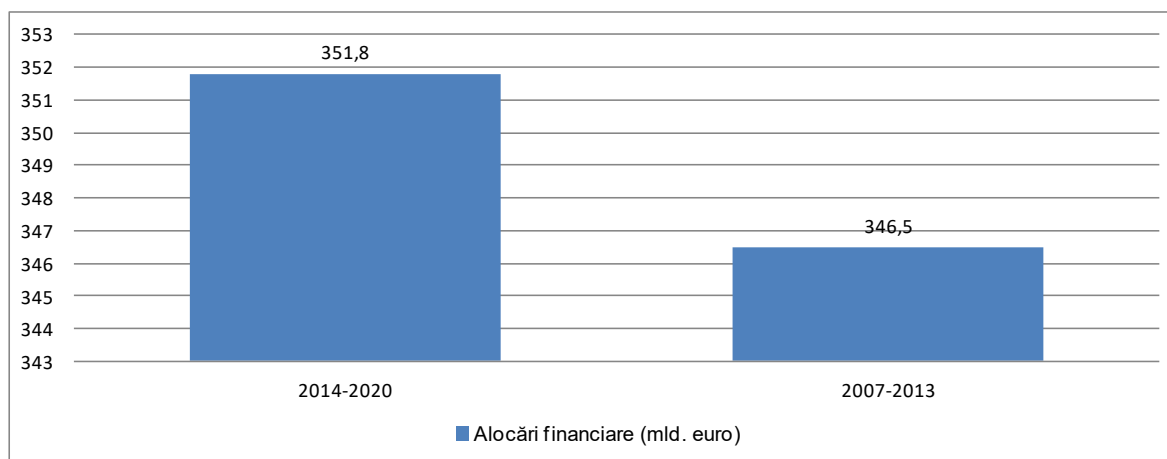
Politica de coeziune constituie principala sursă de finanțare a dezvoltării regionale și reprezintă baza alocărilor geografice și tematice la nivelul regiunilor și statelor membre.

În Uniunea Europeană, politica de coeziune reprezintă o componentă semnificativă în cadrul cheltuielilor totale publice și în contextul finanțării dezvoltării economiilor statelor membre. De politica regională și de coeziune beneficiază toate regiunile UE, pe baza criteriilor stabilite la nivel comunitar, iar principiile aplicabile fondurilor structurale și de coeziune sunt similare de la o perioadă de programare la alta (parteneriat, promovarea egalității între femei și bărbați, nediscriminare, dezvoltare durabilă, respectarea legislației UE și naționale). Actuala perioadă de programare a promovat, alături de cele clasice, un principiu nou, și anume *guvernanța pe mai multe niveluri*.

În actuala perioadă de programare, politica regională a mers în paralel cu *Strategia Europa 2020*, ale cărei priorități interconectate sunt: creșterea inteligentă prin consolidarea cunoașterii și inovării; creșterea sustenabilă (realizarea economiei bazate pe o utilizare eficientă, sustenabilă și competitivă a resurselor existente); creșterea pe baza susținerii incluziunii sociale (dezvoltarea competențelor); ocuparea deplină a forței de muncă și combaterea sărăciei.

Politica regională se implementează cu ajutorul fondurilor structurale, susținute prin contribuția anuală a statelor membre la bugetul comunitar, contribuție care ajunge până la 70% din veniturile bugetului total al UE². În actuala perioadă de programare – 2014-2020 – valoarea totală a suportului financiar al Uniunii Europene prin fondurile structurale și de coeziune este de 351,8 miliarde euro³, reprezentând circa 33% din bugetul comunitar.

Bugetul destinat finanțării politicii de dezvoltare regională a cunoscut în timp fluctuații. Astfel, comparativ cu perioada 2007-2013, bugetul actual al politicii de coeziune a crescut cu 1,53%, de la 346,5 miliarde euro la 351,8 miliarde euro⁴ (Figura 1).

Sursa: DG Regio.

Figura 1: Politica de coeziune – analiză comparativă (mld. euro, prețuri 2011)

Regiunile beneficiază atât de finanțarea din FEDR, cât și din Fondul social european, alocările fiind direct proporționale cu nivelul produsului intern brut per capita. În ceea ce privește finanțarea prin FEDR, primesc sprijin regiunile mai puțin dezvoltate, care dețin un PIB per capita mai mic de 75% din media UE-28, acestea fiind considerate prioritatea zero a politicii de coeziune teritorială. Tot la acest capitol intră și regiunile în tranziție, care prezintă un PIB per capita

² Sursele de venit ale UE includ contribuțiile primite de la statele membre, taxele la import aplicate produselor provenind din afara UE și amenzi impuse întreprinderilor care nu respectă normele europene. Țările UE convin asupra mărimii bugetului și asupra modului în care va fi finanțat acesta în următorii ani. Bugetul UE sprijină creșterea economică și crearea de locuri de muncă. În baza politicii de coeziune, el finanțează investițiile menite să atenueze diferențele economice majore dintre țările și regiunile UE. De asemenea, contribuie la dezvoltarea zonelor rurale din Europa.

³ https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/basic/basic_2014_ro.pdf.

⁴ https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2013/wp1_synthesis_factsheet_ro.pdf.

cuprins în intervalul 75-90% din media UE-28, dar și regiunile dezvoltate, al căror PIB per capita este de sub 90% din media UE-28 (pentru aceste regiuni, sprijinul se acordă pentru adaptarea la noile provocări provenite din concurența globală într-o economie bazată pe cunoaștere și pentru trecerea la economia cu emisii scăzute de dioxid de carbon). Referitor la sprijinul primit de la Fondul social european (FSE)⁵, pentru regiuni sunt stabilite cote minime de finanțare pe fiecare categorie de regiuni, astfel: 25% pentru regiunile mai puțin dezvoltate, 40% pentru regiunile în tranziție și 52% pentru regiunile dezvoltate.

Obiectivul principal al politicii de coeziune îl reprezintă convergența regională și recuperarea decalajelor economice și sociale dintre regiuni. Instrumentul principal al implementării actualei politici regionale îl reprezintă Fondul european de dezvoltare regională (FEDR)⁶, al cărui obiectiv strategic vizează consolidarea coeziunii economice, sociale și teritoriale în UE, prin corectarea dezechilibrelor existente între regiunile acesteia.

La nivelul fiecărui stat membru în parte, alocările prin politica regională pentru cele două perioade de programare sunt prezentate în tabelul următor. Se poate constata că pentru unele țări s-au menținut alocările din perioada anterioară de programare (Bulgaria, Polonia, România, Grecia, Austria, Belgia, Luxemburg, Olanda), în timp ce alte țări au cunoscut reduceri de fonduri (Slovenia, Estonia, Ungaria, Malta etc.) (Tabelul 1).

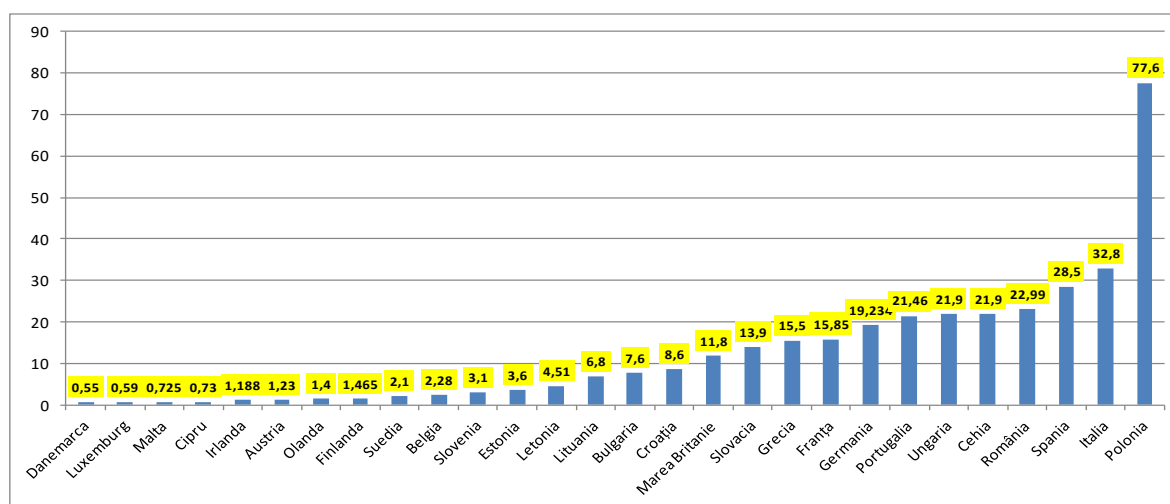
Tabelul 1

Alocări pe state membre – analiză comparativă 2007-2013 și 2014-2020 (% din PIB)

	Perioada 2007-2013	Perioada 2014-2020
3,5-4,0%	Ungaria	
3,0-3,5%	Estonia, Letonia, Lituania	Letonia
2,5-3,0%	Bulgaria, Polonia	Bulgaria, Croația, Estonia, Ungaria, Lituania, Polonia, Slovacia
2,0-2,5%	Republica Cehă, România, Slovacia	România
1,5-2,0%	Malta, Portugalia, Slovenia	Republica Cehă, Portugalia
1,0-1,5%	Grecia	Grecia, Malta, Slovenia
0,5-1,0%	Cipru	
0,1-0,5%	Finlanda, Franța, Germania, Italia, Spania	Cipru, Finlanda, Franța, Italia, Spania
<0,1%	Austria, Belgia, Danemarca, Irlanda, Luxemburg, Olanda, Suedia, Marea Britanie	Austria, Belgia, Danemarca, Germania, Irlanda, Luxemburg, Olanda, Suedia, Marea Britanie

Sursa: *New European territorial challenges and regional policy, Annual Review of Regional Policy in Europe.*

În figura de mai jos este prezentată alocarea pe țări a politicii actuale de coeziune și dezvoltare regională (plus contribuția națională). Cele mai mari beneficiare de fonduri destinate dezvoltării regionale sunt: Polonia, Italia, Spania, Cehia etc.

Sursa: Eurostat.

Figura 2: Bugetul total al politicii de coeziune alocat pe state membre, în perioada 2014-2020 (mld. euro)

⁵ FSE dispune de o cotă minimă globală care reprezintă 25% din bugetul politicii de coeziune (ajunge la aproximativ 84 miliarde euro).

⁶ FEDR sprijină atât dezvoltarea regională, cât și pe cea locală, contribuind la atingerea tuturor obiectivelor tematice, astfel: cercetare și dezvoltare-inovare; îmbunătățirea accesului la informații și a calității acestora, precum și la tehnologiile comunicațiilor; schimbările climatice și trecerea la o economie cu emisii reduse de dioxid de carbon; sprijinul comercial acordat IMM-urilor; serviciile de interes economic general; infrastructurile de telecomunicații, energie și transport; consolidarea capacității instituționale și o administrație publică eficientă; infrastructurile de sănătate, educație și sociale; dezvoltarea urbană durabilă.

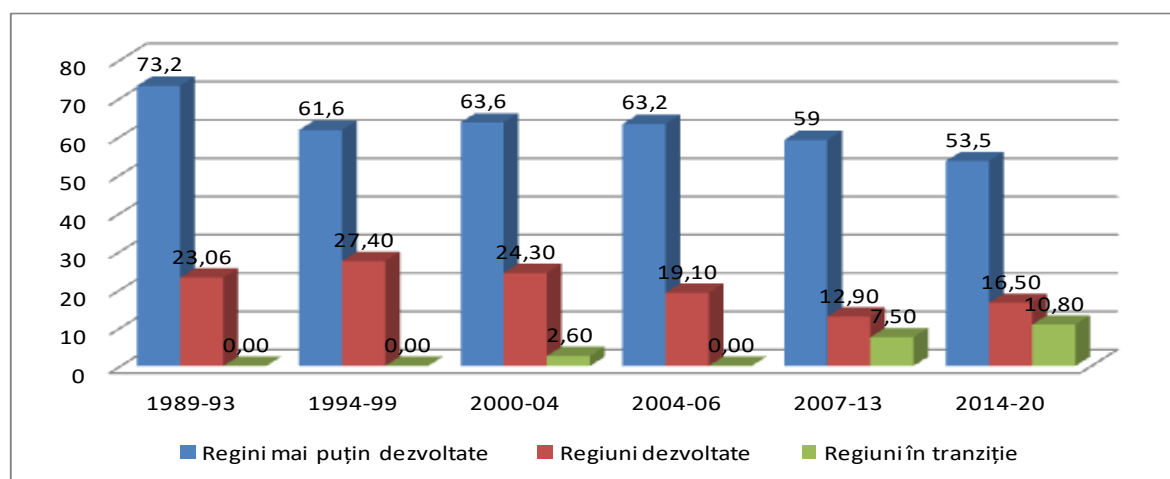
În ceea ce privește alocarea pe categorii de regiuni, s-a realizat o analiză sintetică pe cele trei categorii menționate anterior. Astfel, regiunile mai puțin dezvoltate beneficiază de 162,6 miliarde euro, regiunile mai dezvoltate de 53,1 miliarde euro, regiunile în tranziție de circa 39 miliarde euro, iar pentru cooperare teritorială s-au alocat 11,7 miliarde euro. La acestea, s-a adăugat o distribuție suplimentară de fonduri destinate regiunilor ultraperiferice și celor din zona de nord a Europei de 0,9 miliarde euro. Comparativ cu perioada anterioară de programare, se constată că atât regiunile mai puțin dezvoltate, cât și cele mai dezvoltate au primit mai puține fonduri, concomitent cu creșterea finanțării pentru regiunile în tranziție (Tabelul 2, Figura 3).

Tabelul 2

Distribuția fondurilor între diferite categorii de regiuni, perioada 1989-2020 (%)

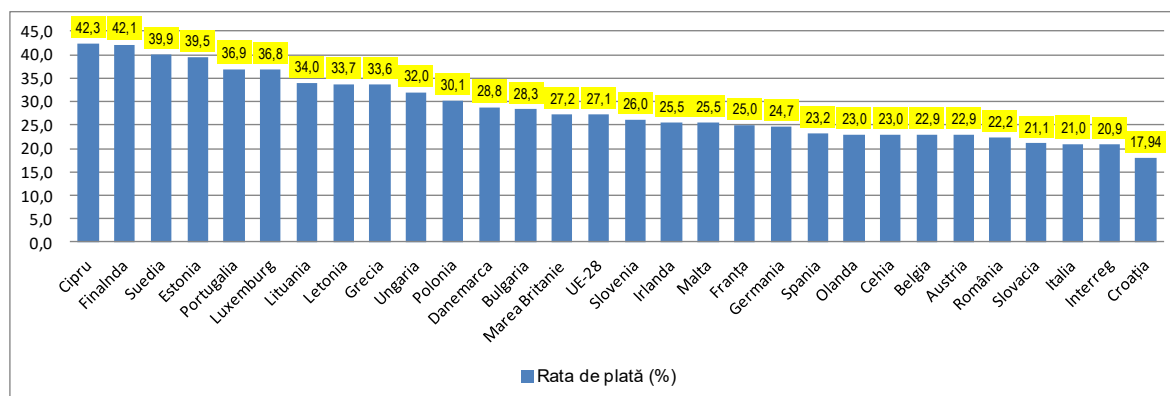
	1989-1993	1994-1999	2000-2004	2004-2006	2007-2013	2014-2020
Regiuni mai puțin dezvoltate sub FEDR	73,2	61,6	63,6	63,2	59,0	53,5
Regiuni în tranziție sub FEDR	0,0	0,2	2,6	2,0	7,5	10,8
Regiuni mai dezvoltate sub FEDR	23,6	27,4	24,3	19,1	12,9	16,5
Regiuni dezvoltate sub Fondul de coeziune (FC)	3,1	10,8	9,4	15,7	20,7	19,2
Regiuni mai puțin dezvoltate sub Fondul de coeziune (FC)	76,4	72,4	73,1	78,9	79,7	72,8
Uniunea Europeană	EU-12	EU-15	EU-25	EU-25	EU-27	EU-28

Sursa: New European territorial challenges and regional policy, Annual Review of Regional Policy in Europe.

Sursa: Prelucrări date DG Regio.

Figura 3: Distribuția fondurilor pe diferite categorii de regiuni în UE-28, în perioada 1989-2020 (%)

Sursa: Prelucrări date Anexa 1.

Figura 4: Politica regională și rata plăților UE (%) pentru perioada 2014-2020 (situația la nivelul anului 2019, luna mai).

Referitor la situația plăților realizate din fondurile structurale destinate dezvoltării regionale, situația existentă la jumătatea anului 2019 este prezentată în Figura 4. Se constată că media gradului de absorbție a fondurilor comunitare este de **27,1%**, primele locuri fiind ocupate de Cipru (42,3%), Finlanda (42,1%), Suedia (39,9%), în timp ce ultimele locuri sunt deținute de Croația (17,9%), Italia (21%), Slovacia (21,1%) și România (22,2%).

Arhitectura legislativă a actualei politici de coeziune cuprinde regulamente specifice fiecărui fond, la care se adaugă un regulament general care stabilește:

- A. *dispoziții comune* referitoare la Fondul european de dezvoltare regională (FEDR), Fondul social european (FSE), Fondul de coeziune (FG), Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR), Fondul european pentru pescuit și afaceri maritime (EMFF);
- B. *dispoziții generale* privind FEDR, FSE și FC;
- C. *dispoziții specifice* privind FEDR, FSE și FC.

Sintetic, trăsăturile și caracteristicile actualei politici de coeziune și dezvoltare regională sunt prezentate în cele ce urmează:

1. o mai bună concentrare tematică – în acest sens, s-au stabilit alocări minime pentru un număr de zone prioritare. Regiunile mai puțin dezvoltate au avut posibilitatea să își finanțeze o paletă mai largă de priorități de investiții, iar cel puțin 50% din fondurile FEDR au fost alocate inovării, IMM-urilor, eficienței energetice și energiilor regenerabile;

2. s-a continuat consolidarea coeziunii teritoriale – dezvoltarea urbană durabilă a beneficiat de circa 5% din resursele FEDR, alături de promovarea platformelor urbane destinate consolidării capacităților și schimburilor de experiență. În această perioadă a existat o listă a orașelor care au beneficiat de acțiuni integrate pentru dezvoltare urbană durabilă, iar zonele cu caracteristici naturale sau demografice specifice și regiunile ultraperiferice și slab populate au beneficiat de fonduri suplimentare;

3. s-au simplificat regulile și normele de accesare a fondurilor comunitare – modalitățile de simplificare au fost diverse și ușor de aplicat, susținând accesul mai ușor al beneficiarului la finanțare. S-au armonizat normele politicii regionale cu cele ale altor politici comunitare, prin reducerea numărului documentelor strategice la un singur document (la nivelul UE, respectiv la nivel național, pentru toate fondurile structurale). A existat o flexibilitate sporită în organizarea programelor operaționale: regiunile au planificat fondurile alocate în cadrul unor programe operaționale separate, au putut modifica alocarea financiară cu până la 2% pe categorii de regiuni, au putut combina finanțarea unui proiect din mai multe instrumente finanțate la nivelul UE, au finanțat activități de asistență tehnică orizontală dintr-un fond și au fuzionat diferite atribuții ale autorităților de gestionare și de certificare. S-a asigurat constituirea unor comitete comune de monitorizare și s-au organizat reuniuni anuale comune de reexaminare în ceea ce privește programele finanțate. Eligibilitatea echipamentelor finanțate din FSE au facilitat planificarea integrată la nivelul proiectului. A existat o proporționalitate sporită în termeni financiari și administrativi cu nivelul sprijinului alocat. Comisia și statul membru au putut conveni să organizeze reuniuni anuale de reexaminare și s-a reușit asigurarea unei securități juridice prin norme mai clare de finanțare. Pe ansamblu, s-a reușit o simplificare a procedurilor administrative pentru beneficiarii de fonduri structurale (un bun exemplu ar fi cel privind reducerea perioadei de păstrare a documentelor de la maximum zece ani la o perioadă de cinci ani).

Sintetic, putem spune că politica actuală de dezvoltare regională a încercat să facă pași importanți în ceea ce privește apropierea de nevoile și prioritățile regiunilor. Prin simplificarea procedurilor și regulilor de accesare, s-a reușit reducerea unui sistem birocratic relativ important la nivelul Comisiei Europene. Totuși există încă resurse pentru ca această politică să fie mai flexibilă și mai benefică în special regiunilor mai puțin dezvoltate, regiunilor periferice sau celor care se confruntă cu handicapuri geografice majore (de ex., zonele de coastă, regiunile montane, depopulate etc.).

2. ESTIMAREA IMPACTULUI ACTUALEI POLITICI DE COEZIUNE ȘI DEZVOLTARE REGIONALĂ

Aflându-se încă în plin proces de implementare, nu se poate discuta de un impact global al politicii de coeziune și dezvoltare regională. Totuși se pot prezenta anumite rezultate obținute la nivelul obiectivelor tematice propuse pentru această perioadă.

Astfel, potrivit unui raport⁷ elaborat de Comisia Europeană pe baza evaluărilor intermediare primite de la statele membre, la sfârșitul anului 2017, peste 1,7 milioane de proiecte erau selectate spre a fi finanțate din fondurile structurale și de coeziune, acestea având o valoare de aproximativ 338 miliarde euro (53% din totalul planificat). În anul 2017, valoarea acestor proiecte a fost de 158 milioane euro. Alte raportări și mai recente indică un progres și mai puternic în ceea ce privește selecția proiectelor. Astfel, după 20 septembrie 2018, cu o alocare de 67% din fondurile planificate și o finanțare de 66 milioane euro, s-a reușit o creștere a investițiilor cu peste 400 milioane euro.

De asemenea, la sfârșitul anului 2017, circa 16% din totalul fondurilor disponibile pentru actuala perioadă erau plătite din bugetul UE statelor membre (23% în luna octombrie 2018)⁸.

⁷ https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/asr2018/esif_asr2018_en.pdf.

⁸ http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/publications/2018/AnalysisBudgImplem_ESIF_2017_EN.pdf.

Performanțele generale în implementarea actualei politici regionale raportate la sfârșitul anului 2017 sunt următoarele:

- 1 milion de afaceri. Acestea și-au îmbunătățit productivitatea și creșterea sau și-au crescut numărul de angajați.
- 15,3 milioane de persoane au fost susținute în căutarea unui loc de muncă ori au fost incluse în programe de educație sau au beneficiat de măsuri de incluziune socială.
- 15% din zonele agricole au fost acoperite de acțiuni privind îmbunătățirea biodiversității, managementul schimbărilor climatice, al apei și solului.

Rezultatele obținute la nivelul fiecărei teme de intervenție sunt diferite ca intensitate și sunt prezentate sintetic în cele ce urmează.

Unul dintre obiectivele-cheie al actualei perioade de programare îl reprezintă cercetarea-inovarea. Până în prezent (sfârșitul anului 2017), acestui domeniu îi fusese alocată o sumă de 34 miliarde euro (51% din planificat), iar cheltuielile raportate au reprezentat numai 8% din total. De investițiile realizate în infrastructura de cercetare-dezvoltare au beneficiat circa 71.500 de cercetători (55% din ținta prognozată), dintre care 15.000 au deja accesul asigurat. Monitorizarea noilor produse arată că deja există un progres important, estimat la 35.450 de „produse noi de firmă” (55% din țintă), cu 3.700 deja realizate.

Referitor la economia digitală, la sfârșitul anului 2017, circa 9,8 miliarde euro au fost cheltuiți pentru investiții specifice (48% din totalul planificat). Selecția proiectelor a arătat o îmbunătățire importantă a alocărilor la sfârșitul anului 2017. Proiectele selectate pentru a fi finanțate prin FEDR au determinat îmbunătățirea accesului în bandă, fiind înregistrați circa 4,3 milioane de utilizatori-beneficiari ai acestor proiecte (30% din țintă), alături de alte 227.000 de gospodării. În ceea ce privește îmbunătățirea sistemelor IT și a celor de e-comerț, un număr de 16.000 de întreprinderi au fost înregistrate ca beneficiari ai acestor investiții (19% din țintă).

În România, proiectul RO-NET oferă servicii de bandă largă persoanelor din 783 din cele 2.268 de localități identificate ca fiind „zone albe”, în care nu există acces la rețea. Proiectul vizează apropierea de serviciile de bandă largă a 400.000 de persoane, 8.500 de întreprinderi și 2.800 de instituții publice. Costul total al investiției a fost de 67 milioane euro, contribuția FEDR fiind de 46 milioane euro.

Competitivitatea IMM-urilor constituie, de asemenea, o prioritate în cadrul programelor finanțate din FEDR, sprijinul de aproximativ 53 miliarde euro fiind destinat proiectelor specifice până la sfârșitul anului 2017 (55% din total planificat). Cu cheltuieli de peste 17 miliarde euro, reprezentând 18% din totalul planificat, progresul este evident. FEDR susține o gamă largă de măsuri care vizează nevoile specifice ale IMM-urilor. Obiectivele-cheie includ crearea de locuri de muncă, sprijinul acordat înființării întreprinderilor, creșterea productivității, sprijin acordat internaționalizării, creșterea comerțului etc. Finanțarea a vizat până în prezent 427.000 de IMM-uri (52% din obiectiv). De asemenea, s-au creat 42.000 de locuri de muncă și 19 400 de start-up-uri.

În ceea ce privește atingerea unei economii cu emisii reduse de carbon, au fost alocate până în prezent 28 miliarde euro (45% din investiția planificată) și s-au cheltuit efectiv 4,6 miliarde euro (7%). Realizările preconizate în investițiile din domeniul energiei și emisiilor reduse de carbon au constat în instalații de 6.300 megawați capacitate (80% din obiectiv), cu 590 MW putere instalată. De asemenea, proiectele selectate au condus la renovarea a 330.000 de gospodării, care au o performanță energetică îmbunătățită (39% din obiectiv); 84.000 de renovări și în ceea ce privește obiectivul de economisire a energiei în clădirile publice; mai mult de 3 terawatt/oră de energie sunt planificate să fie salvate prin proiectele selectate (59% din țintă).

În ceea ce privește adaptarea la schimbările climatice și prevenirea riscurilor, proiecte în valoare de 24 miliarde euro au fost selectate (58% din totalul planificat), cheltuielile fiind de 14 miliarde euro (33%). În vederea reducerii riscurilor legate de climă prin măsuri de adaptare, până la sfârșitul anului 2017, circa 17,5 milioane de persoane erau beneficiare de măsuri de protecție împotriva inundațiilor și 19 milioane de persoane beneficiau de măsuri de protecție împotriva incendiilor forestiere. Ambele cifre arată progresele evidente realizate prin politica de coeziune în acest domeniu.

Referitor la prioritățile în materie de mediu și de eficiență a utilizării resurselor, s-au alocat 45 miliarde euro (52% din totalul planificat), cu un volum de cheltuieli de aproximativ 19 miliarde euro (22%). După întârzierile anterioare, este sprijinită acum o capacitate de reciclare a deșeurilor de 1,8 milioane tone (34% din obiectiv). De asemenea, există progrese importante în ceea ce privește selectarea proiectelor de îmbunătățire a tratării apei uzate pentru 14,5 milioane de persoane (85% din obiectiv) și de îmbunătățire a alimentării cu apă pentru 7,3 milioane de persoane (58% din țintă).

Un alt obiectiv important al politicii de coeziune și dezvoltare regională este cel care privește investițiile în rețele strategice de transporturi, rețeaua TEN-T etc. Selecția generală a proiectelor la sfârșitul anului 2017 a fost de 44 miliarde euro (62% din totalul planificat), cu cheltuieli în valoare de 12 miliarde euro (17%). Dintre indicatorii de transport la care s-au înregistrat progrese amintim:

- proiecte de drumuri: 2.700 km de reconstrucție a liniilor ferate, inclusiv a liniilor ferate TEN-T (45% din țintă); proiectele implementate acoperă o pondere modestă, de 5% din obiectivul stabilit;
- proiecte de drumuri: 7.500 km de drumuri construite (75% din obiectiv), din care 690 km TEN-T (90% din obiectivul TEN-T). Implementarea proiectelor de reconstrucție a drumurilor TEN-T a ajuns la 300 km (30% din țintă).

Pentru obiectivul ce vizează educația, ocuparea și incluziunea socială au fost alocate peste 172 miliarde euro. La sfârșitul anului 2017, au fost selectate proiecte în valoare de 85 miliarde euro, reprezentând aproape 50% din alocarea totală planificată. Per total, cheltuielile au fost de aproape 23 miliarde euro sau 13% din totalul planificat. Au fost sprijinite 15,3 milioane de persoane, inclusiv 7,9 milioane de șomeri, 4,9 milioane de persoane inactive și 2,8 milioane de șomeri pe termen lung. Dintre toți participanții, 1,4 milioane au fost angajați, 1,9 milioane au câștigat o calificare și 870.000 de participanți au fost pregătiți și formați profesional.

Un alt obiectiv urmărit de politica regională este cel care vizează capacitatea și reformele instituționale. Astfel, până la sfârșitul anului 2017, au fost alocate aproximativ 3 miliarde euro pentru proiecte care se adresează capacității instituționale și reformelor în domeniu, acestea reprezentând 48% din planul de 6,4 miliarde euro. Cheltuielile s-au ridicat la 370 milioane euro (6% din valoarea planificată). În acest scop, au fost sprijiniți circa 117.000 de participanți și 734 de proiecte care vizează administrațiile publice sau serviciile publice la nivel național, regional sau local.

De asemenea, în perioada 2014-2020, aproximativ 32 miliarde euro sunt alocate dezvoltării teritoriale integrate și durabile în zonele urbane. În cadrul politicii de coeziune s-au alocat aproximativ 10,7 miliarde euro pentru proiecte urbane, reprezentând 33% din alocarea planificată. Deși selecția proiectelor este acum în progres, cheltuielile rămân în urmă (1 miliard de euro, 3,2% din totalul planificat). Strategiile urbane integrate de dezvoltare selectate au vizat o populație de 39 milioane de cetățeni (87% din țintă). În ceea ce privește lucrările fizice pentru renovarea clădirilor și a unităților de locuit, acestea se ridică la 50% din ținta stabilită. Mai mult de 21 milioane metri pătrați de spațiu urban deschis (73% din obiectiv) se află în prezent în renovare, pentru a îmbunătăți calitatea vieții și securitatea în zonele urbane.

Imaginea de ansamblu a implementării și rezultatelor politicii de coeziune prezintă variații de la o regiune la alta, dar și între statele membre. Perspectivele sunt optimiste, în sensul creșterii în continuare a absorbției fondurilor structurale prin politica de coeziune și dezvoltare regională. Există și riscul declarat ca unele programe specifice să piardă finanțarea UE. O imagine și mai completă a efectelor politicii regionale va fi cel mai probabil la sfârșitul anului 2019, când statele membre vor avea raportări cu privire la aspectele financiare și etapele fizice de implementare a proiectelor.

3. PREMISELE POLITICII DE COEZIUNE ȘI DEZVOLTARE REGIONALĂ POST-2020

La începutul anului 2018, au început discuțiile cu privire la o viitoare politică regională, pornind de la premisa că UE trebuie să joace un rol important la nivel global și că ar fi necesar să se implice în asigurarea unei stabilități într-o societate în continuă mișcare și transformare. Premisele fac referire atât la aspectele tradiționale, cât și la elementele de noutate care, împreună, pot conduce la o mai bună înțelegere a modului în care se alocă și se utilizează fondurile comunitare. Aceste premise sunt următoarele:

1. identificarea unor priorități strategice de investiții, susținute de procese inovative, tehnologii digitale și modernizarea industriei, de o tranziție rapidă spre o economie cu emisii reduse de carbon și de lupta împotriva schimbărilor climatice etc.;

2. o mai bună adaptare la nevoile regionale: regiunile din sudul și estul Europei vor fi beneficiarii cei mai importanți ai politicii de coeziune, alături de alte categorii de regiuni grupate pe aceleași tipare ca și în perioada actuală de programare (regiuni mai puțin dezvoltate, regiuni de tranziție și regiuni dezvoltate, Tabelul 3).

Tabelul 3

Distribuția financiară a politicii regionale după anul 2020 (%)

Fondul de coeziune (FC) – VNB/cap de locuitor < 90% din media UE-27	>13%
Finanțare prin FEDR în regiunile mai puțin dezvoltate	62%
Finanțare prin FEDR în regiunile de tranziție	14%
Finanțare prin FEDR în regiunile dezvoltate	11%
Total	100%
Cota din FEDR și FC pentru regiunile mai puțin dezvoltate	75%

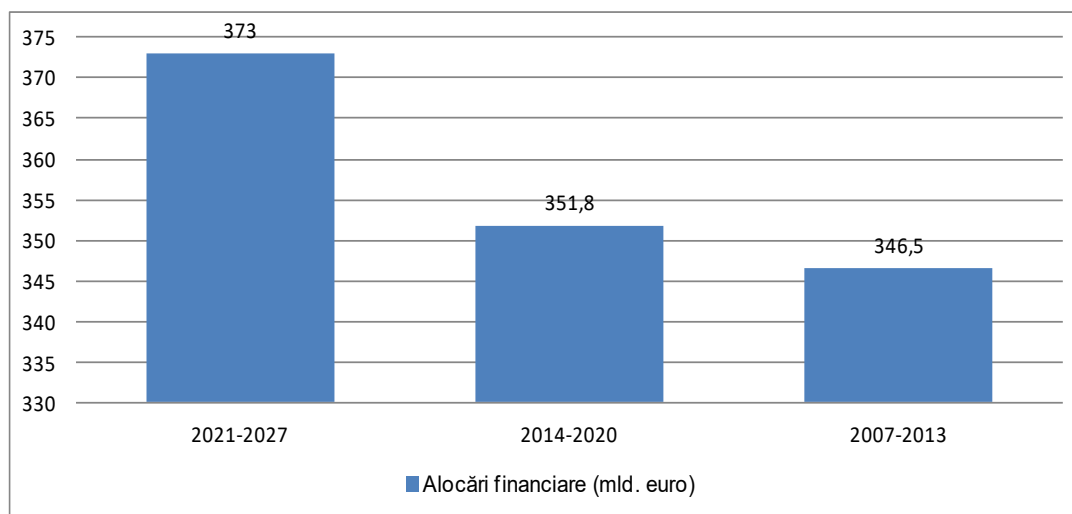
Sursa: Comisia Europeană.

Prin noua politică de coeziune se solicită o mai bună colaborare între autoritățile locale, regionale și centrale, aceasta fiind considerată unul dintre punctele-cheie ale succesului și creșterii impactului teritorial. Acest aspect vine la pachet cu majorarea ratelor de cofinanțare, care se presupune că va conduce la o creștere a răspunderii celor care doresc să acceseze fonduri pentru proiectele urbane, regionale etc.;

3. stabilirea unor norme mai clare, mai puține, mai concise și a unui cadru mai flexibil de accesare a fondurilor comunitare. Se va continua procesul de reducere a complexității normelor și a birocrăției inițiat în actuala perioadă de

programare, de asemenea, crearea unui cadru unic de reglementare pentru toate fondurile comunitare. Statele membre pot alege să transfere o parte din resursele politicii de coeziune către programul InvestEU⁹.

Noul cadru de programare combină stabilitatea necesară investițiilor cu flexibilitatea necesară pentru a face față evenimentelor neprevăzute. Se propune o evaluare la jumătatea perioadei de programare, pentru o reevaluare a politicii regionale și pentru a se propune o serie de modificări adecvate și adaptate noilor situații (dacă acest lucru este necesar). Noul buget propus pentru reducerea diferențelor între regiunile bogate și sărace este de 373 mld. euro (Figura 5).

Sursa: https://www.eca.europa.eu/lists/ecadocuments/rcr_cohesion/rcr_cohesion_en.pdf.

Figura 5: Bugetul alocat politicii de coeziune, în perioada 2021-2027 (mld. euro)

Viitoarea politică regională va avea un număr de cinci obiective tematice, astfel:

- Obiectivul 1 – *Europa mai inteligentă*, prin inovare, digitalizare, transformare economică și susținerea întreprinderilor mici și mijlocii;
- Obiectivul 2 – *Europa mai verde*, cu emisii reduse de carbon, prin punerea în aplicare a Acordului de la Paris și prin investiții în tranziția energetică, surse regenerabile și combaterea schimbărilor climatice;
- Obiectivul 3 – *Europa mai conectată*, prin transport strategic și rețele digitale;
- Obiectivul 4 – *Europa mai socială*, care îndeplinește obiectivele Pilonului european al drepturilor sociale și susține locurile de muncă de calitate, învățământul, competențele, incluziunea socială și accesul egal la servicii medicale;
- Obiectivul 5 – *Europa mai apropiată de cetățeni*, prin sprijinirea strategiilor de dezvoltare plasate sub responsabilitate locală și dezvoltarea urbană durabilă.

Bugetul propus pentru susținerea obiectivelor noii politici regionale va fi de 1.135 miliarde euro (credite de angajament, prețuri 2018), echivalentul a 1,11% din venitul național brut al UE-27. Nivelul angajamentelor se ridică la 1.105 miliarde euro (1,08 % din venitul național brut) în credite de plată (prețuri 2018). Acesta include integrarea în bugetul UE a Fondului european de dezvoltare, un nou instrument financiar care vizează finanțarea cooperării între statele membre și țări dezvoltate din Africa, zona Caraibilor și Pacific. Viitorul buget este comparabil cu cel al actualei perioade de programare (dacă se ține cont de inflație).

În ceea ce privește susținerea regională, finanțarea provenită din Fondul european de dezvoltare regională (FEDR) și din Fondul de coeziune (FC) vor fi direcționate către primele două priorități. Ținând cont de venitul național brut pe locuitor, statele membre ar trebui să investească între 65% și 85% din alocările primite de la cele două fonduri în primele două priorități (inovare și mediu).

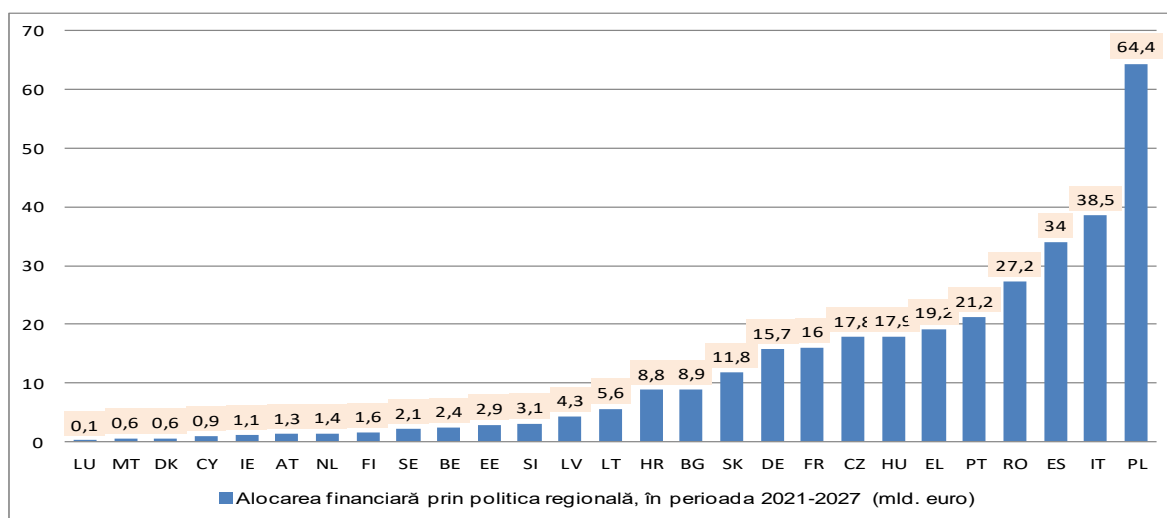
Zonele urbane vor dispune de 6% din FEDR și vor investi cu precădere în dezvoltarea durabilă. În contextul financiar 2021-2027, se va crea inițiativa urbană europeană, un nou instrument de cooperare-inovare și consolidare a capacității

⁹ Programul **InvestEU** va reuni sub o singură coordonare multitudinea de instrumente financiare ale UE disponibile în prezent pentru a sprijini investițiile, fapt ce va conduce la reguli mai simple, mai eficiente și mai flexibile la accesarea fondurilor. Acest program este alcătuit din Fondul InvestEU, Centrul consultativ InvestEU și portalul InvestEU. Programul va spori și mai mult crearea de locuri de muncă și va sprijini investițiile și inovarea în UE. InvestEU se va desfășura în perioada 2021-2027 și își propune să declanșeze investiții suplimentare de 650 miliarde euro. Fondul InvestEU va sprijini patru domenii de politică: infrastructura durabilă; cercetarea, inovarea și digitizarea; întreprinderile mici și mijlocii; investițiile și abilitățile sociale. InvestEU va avea, de asemenea, un caracter flexibil: va avea capacitatea de a reacționa la schimbările de pe piață și la prioritățile politice care se schimbă în timp. Centrul consultativ InvestEU va oferi suport tehnic și asistență pentru a ajuta la pregătirea, dezvoltarea, structurarea și implementarea proiectelor, inclusiv dezvoltarea capacităților. Portalul InvestEU va reuni investitorii și promotorii de proiecte prin furnizarea unei baze de date ușor accesibile și ușor de utilizat (Sursa: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-18-4010_en.htm).

orașelor europene, care vizează integrarea migranților, locuințe mai bune, o calitate a aerului mai ridicată, reducerea sărăciei, tranziția energetică etc.

Alocările se vor face tot ținând seama de PIB pe locuitor, dar vor apărea și noi criterii, astfel: șomajul în rândul tinerilor, nivelul scăzut de educație, schimbările climatice, primirea și integrarea migranților.

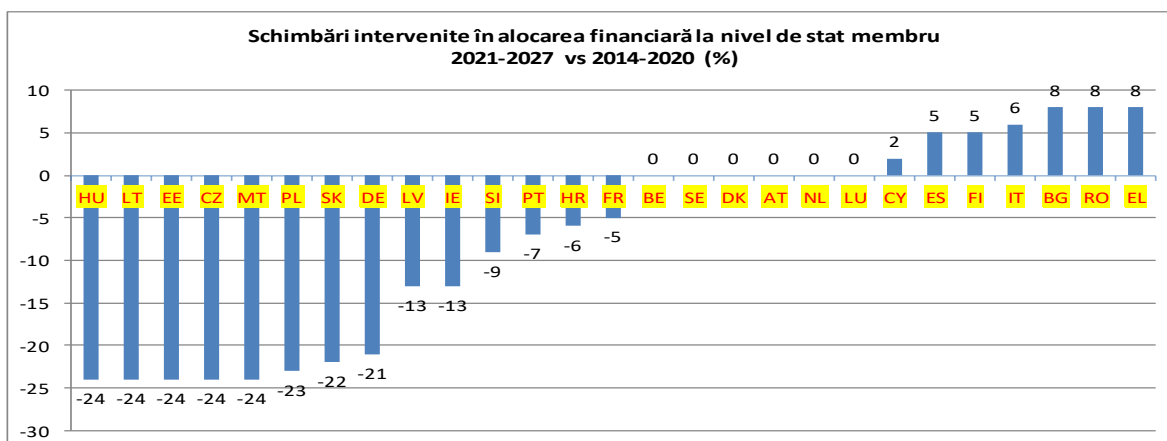
Repartizarea fondurilor pe state membre a ținut seama de nivelul PIB pe locuitor, dar și de nivelul inegalităților teritoriale. Astfel, țări care se confruntă cu diferențe mari între diferite părți din teritoriu (de ex., Italia, Spania, România) vor beneficia de fonduri mai importante comparativ cu celelalte state membre UE. Un clasament al fondurilor alocate arată că Polonia va primi 64,4 miliarde euro, ea fiind urmată de Italia cu 38,6 miliarde euro, Spania cu 34 miliarde euro și România cu 27,2 miliarde euro. Cele mai puține fonduri vor primi Luxemburg, Malta, Danemarca, Cipru, toate finanțările fiind de sub 1% din valoarea alocărilor. Alocările financiare pentru perioada 2021-2027 sunt prezentate pe fiecare stat membru în Figura 6. În cadrul acestor alocări, Marea Britanie nu mai este menționată.

Sursa: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-budgetary-system/multiannual-financial-framework/mff-negotiations/>

Figura 6: Alocarea financiară prin politica regională, în perioada 2021-2027 (mld. euro)

Comparativ cu perioada actuală de programare, pentru unele țări au fost suplimentate fondurile destinate dezvoltării regionale, astfel: cu 8% pentru Grecia, România și Bulgaria, cu 6% pentru Italia, cu 5% pentru Finlanda și Spania (Figura 7). În același timp, unele țări vor primi mai puține fonduri, astfel: -24% Ungaria, Lituania, Estonia, Cehia și Malta, -23% Polonia, -22% Slovacia. Țările care au primit o alocare asemănătoare cu perioada anterioară de programare sunt: Danemarca, Olanda, Belgia, Austria și Luxemburg.

Sursa: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag65/mag65_ro.pdf.

Figura 7: Analiza comparativă – 2021-2027 vs. 2014-2020

Alte propuneri care vor afecta implementarea politicii regionale în perioada viitoare de programare sunt:

- majorarea cotelor de finanțare pentru investițiile în cercetare-inovare, în economia digitală, în gestionarea frontierelor, securitate și apărare;

- creșterea bugetului alocat programului Erasmus+ și pentru cel al Fondului european de solidaritate (acesta va fi dublat);
- reducerea bugetului politicii de coeziune cu aproximativ 5% (lucru ce reflectă ieșirea Marii Britanii din UE);
- un rol crescut al politicii de coeziune în sprijinirea reformelor structurale;
- un rol crescut în integrarea pe termen lung a migranților;
- un buget mai clar și mai adaptat priorităților Uniunii, prin reducerea numărului de programe de la 58 la 37 (prin regruparea surselor de finanțare în noi programe integrate, prin simplificarea instrumentelor financiare, inclusiv prin intermediul fondului InvestEU);
- crearea unei „rezerve a Uniunii” care să permită gestionarea unor evenimente neprevăzute și să răspundă unor situații de urgență în domenii cum ar fi securitatea și migrația;
- respectarea statului de drept – aceasta va fi o condiție prealabilă esențială pentru buna gestiune financiară și pentru eficacitatea finanțării din Fondurile structurale. Astfel, se va putea suspenda, reduce sau restricționa accesul la finanțarea din partea UE, în mod proporțional cu natura, gravitatea și amploarea deficiențelor care afectează statul de drept.

Toate aceste propuneri vor contribui la simplificarea într-o și mai mare măsură a mecanismului de implementare a politicii de coeziune la nivel regional, astfel încât impactul acesteia să fie resimțit în toate regiunile și zonele aflate în dificultate.

4. CONCLUZII

Politica de coeziune și dezvoltare regională reprezintă unul dintre pilonii de bază ai Uniunii Europene, prin care aceasta își pune în aplicare principiile și țințele convenite cu toate regiunile și statele membre.

Obiectivele politicii de coeziune trebuie să țină seama de o serie de condiții specifice naționale și regionale, dar și de contextul actual global, economic și social, de evoluție și dezvoltare.

Fiecare perioadă de programare, pe lângă o serie de factori previzibili pe care îi ia în considerare, este supusă unor forțe exterioare destul de greu de controlat/manageriat (criza financiară, creșterea fluxului de migranți, securitatea etc.), aspect care presupune rezolvări rapide și adecvate, în mod coerent și efectiv.

Aflându-se încă în plin proces de implementare, politica de coeziune și dezvoltare regională actuală nu poate avea încă un impact direct și apropiat de cel preconizat. Totuși, pe baza evaluărilor intermediare, în anul 2017, peste 1,7 milioane de proiecte au fost selectate spre a fi finanțate din fondurile structurale, acestea având o valoare de aproximativ 338 miliarde euro (53% din totalul planificat). Alte raportări mai recente indică un progres și mai puternic al proiectelor finanțate din fonduri comunitare: în septembrie 2018, 67% din fonduri erau planificate a se consuma, cu o alocare de 66 milioane euro și o creștere a investițiilor cu peste 400 milioane euro. De asemenea, în octombrie 2018, circa 16% din totalul fondurilor disponibile pentru actuala perioadă erau plătite din bugetul UE statelor membre (23%). Imaginea de ansamblu a implementării și rezultatelor politicii de coeziune prezintă variații de la o regiune la alta, dar și între statele membre. Perspectivele sunt optimiste, în sensul creșterii în continuare a absorbției fondurilor structurale prin politica de coeziune și dezvoltare regională. Există și riscul declarat ca unele programe specifice să piardă finanțarea UE. O imagine și mai completă a efectelor politicii regionale va fi cel mai probabil la sfârșitul anului 2019, când statele membre vor avea raportări cu privire la aspectele financiare și etapele fizice de implementare a proiectelor.

Actuala politică de dezvoltare regională a încercat să facă pași importanți în ceea ce privește apropierea de nevoile și prioritățile regiunilor de dezvoltare. Prin simplificarea procedurilor și regulilor de accesare a fondurilor comunitare, s-a reușit într-o bună măsură reducerea unui sistem birocratic relativ important la nivelul Comisiei Europene. Totuși există încă resurse și acțiuni specifice pentru ca această politică să fie mai flexibilă și să vină în întâmpinarea diferitelor nevoi, în special ale regiunilor mai puțin dezvoltate, ale celor periferice sau ale celor care se confruntă cu handicapuri geografice majore (zone de coastă, montane, depopulate etc.).

În ceea ce privește viitoarea politică de coeziune și dezvoltare regională, aceasta propune un grad ridicat de adaptabilitate la modificările rapide ce apar pe parcursul implementării, dar în același timp va încerca să țină seama de nevoile regiunilor mai puțin dezvoltate și de șansele pe care acestea le au (sau nu) pe o piață unică și puternic concurențială, așa cum este în prezent cea existentă în cadrul Comunității Europene. Pentru aceste regiuni încadrate în categoria mai puțin dezvoltate, politica regională ar putea fi o șansă de rezolvare a unor probleme legate în special de infrastructură, de educație, într-un cuvânt, de nevoile de bază, ulterior ele sperând că vor atinge și o societate a inovării, așa cum este prevăzut pentru viitor.

Noua politică de coeziune propune o conlucrare mai bună între autoritățile locale, regionale și centrale, aceasta fiind considerată unul dintre punctele-cheie ale succesului și creșterii impactului teritorial al investițiilor realizate prin programele operaționale regionale finanțate din fondurile comunitare. Pentru a face față evenimentelor cu caracter neprevăzut, noul cadru de programare combină stabilitatea necesară investițiilor cu flexibilitatea unor reglementări și propune reevaluări ale politicilor regionale în vederea adaptării lor la modificările apărute pe parcurs.

Politica regională în perioada 2014-2020 – detalierea plăților pe state membre (euro, %)

Stat membru	Anul	Valoarea planificată (euro)	Plata totală (euro)	Rata de plată (%)
Cipru	2019	594.767.585	251.571.120,9	42,30
Finlanda	2019	791.976.209	333.742.309,6	42,14
Suedia	2019	934.750.041	372.708.588,4	39,87
Estonia	2019	2.922.618.697	1.153.251.430	39,46
Portugalia	2019	13.638.657.876	5.038.654.723	36,94
Luxemburg	2019	19.502.403	7.169.496,38	36,76
Lituania	2019	5.550.329.393	1.884.999.478	33,96
Letonia	2019	3.750.667.147	1.262.019.162	33,65
Grecia	2019	11.874.174.308	3.983.416.872	33,55
Ungaria	2019	16.810.667.329	5.371.658.164	31,95
Polonia	2019	63.418.859.277	19.107.820.234	30,13
Danemarca	2019	206.615.841	59.584.462,5	28,84
Bulgaria	2019	5.845.974.756	1.654.257.343	28,30
Marea Britanie	2019	5.856.532.225	1.591.469.371	27,17
Slovenia	2019	2.330.732.258	605.617.072,1	25,98
Irlanda	2019	410.775.098	104.806.173,7	25,51
Malta	2019	602.096.106	153.269.423,6	25,46
Franța	2019	8.426.107.776	2.106.610.955	25
Germania	2019	10.773.842.813	2.655.813.202	24,65
Spania	2019	20.681.351.741	4.798.561.813	23,20
Olanda	2019	510.282.703	117.203.049,4	22,97
Cehia	2019	18.084.635.726	4.151.222.761	22,95
Belgia	2019	953.009.307	218.446.169,3	22,92
Austria	2019	536.262.079	122.569.443,7	22,86
România	2019	17.661.077.676	3.919.887.723	22,20
Slovacia	2019	11.459.711.649	2.415.446.864	21,08
Italia	2019	21.660.538.269	4.547.600.675	20,99
Interreg	2019	9.410.256.783	1.961.711.658	20,85
Croația	2019	6.831.255.232	1.225.497.606	17,94

Sursa: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/2014-2020/Regional-Policy-2014-2020-EU-Payment-Details-by-Co/32e8-8e7w>.

BIBLIOGRAFIE

- Bachtler J., Ferry M., Mendey C., McMaster I. (2007), *The 2007-13 Operational Programmes: A preliminary assessment*, IQ-Net Thematic Paper 19(2), European Policies Research Centre.
- Barca F. (2009), *An Agenda for a Reformed Cohesion Policy. A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations*, Independent Report prepared for DG Regio, April, Brussels.
- Iancu A. (coordonator) (2005), *Creșterea economică, ocuparea și competitivitatea în economia bazată pe cunoaștere*, Programul CEEX 05-08-nr. 24/05.10.2005.
- Muravska T. (editor), Jānis A. (author) (2014), *EU Region Policy*, https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/cets/Publications/Teach_Mat_EU_Regional_Policy.pdf.
- Sweet D., *EU Cohesion Policy 2014-2020. Proposals from the European Commission*.
- Zaman Gh., Georgescu G. (2014), *The absorption of structural and cohesion funds in Romania: balance of the period 2007-2013 and lessons for the current financial exercise*, 20 May, https://mpr.ub.uni-muenchen.de/56144/1/MPRA_paper_56144.pdf.
- CE, Directorate-General Regional Policy (2010a), *Evaluation Network Delivering Policy Analysis on the Performance of Cohesion Policy 2007-2013, Synthesis of National Reports 2010*, December.

8. CE, Directorate-General Regional Policy (2010b), *Expert Evaluation Network Delivering Policy Analysis on the Performance of Cohesion Policy 2007-2013*, Task 2: *Country Report on Achievements of Cohesion Policy*, Final Version, November, Centre for the Study of Democracy.
9. Council of the EU (2011), *The Council increases co-financing rates for EU funds to counter crisis*, Press release 18512/2011, 12 December, Brussels.
10. *EU Structural Funds in Bulgaria*, website, <http://www.eufunds.bg>.
11. *Europe in May 2019, Preparing for a more united, stronger and more democratic Union in an increasingly uncertain world*, Annex I, *Progress on the economic situation, EU budget for the future Regional Development and Cohesion*, https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget-may2018-new-framework-glance_en.pdf.
12. European Commission (2013a), *Analysis of the budgetary implementation of the Structural and Cohesion Funds in 2012*, DG Budget, May, Brussels.
13. European Commission (2013b), *Cohesion Policy: Strategic Report 2013 on programme implementation 2007-2013*, EC REGIO B2 – Evaluation and European Semester, April, Brussels.
14. European Commission (2013c), *Refocusing EU Cohesion Policy for Maximum Impact on Growth and Jobs: The Reform in 10 points*, updated version of MEMO/13/878, 19 November, Brussels.
15. European Commission (2014a), *Financial instruments in ESIF programmes 2014-2020. A short reference guide for Managing Authorities*, Ref. Ares 401557-18/02/2014, Brussels, February.
16. European Commission (2014b), *Promoting inclusive growth*, Directorate General for Employment, Social Affairs and Inclusion, Unit E1, Brussels, January.
17. European Commission (2014c), *The Programming Period 2014-2020*.
18. *Guidance document on monitoring and evaluation European Regional Development Fund and Cohesion Fund. Concepts and Recommendations, Evaluation and European Semester*, The Evaluation Unit of the Directorate-General for Regional and Urban Policy, March.
19. http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/publications/2018/AnalysisBudgImplem_ESIF_2017_EN.pdf.
20. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication6142_en.pdf.
21. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag65/mag65_ro.pdf.
22. http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/proposals_2014_2020_en.cfm.
23. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>.
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tgs00004>.
24. http://europa.eu/geninfo/legal_notices_en.htm.
25. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/basic/basic_2014_en.pdf.
26. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/region2020_phase2/challenge2020_report.pdf.
27. *Regional Policy in a Changing Europe, Annual Review of Regional Policy in Europe Highlights. Report from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, European Structural and Investment Funds 2014-2020, 2018 Summary report of the programme annual implementation reports covering implementation in 2014-2017*, https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/asr2018/esif_asr2018_en.pdf.
28. *Synthesis report Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF)*, https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2013/wp1_synth_report_en.pdf.